

Έκθεση για την Ελληνική Οικονομία

04 / 18

29 Ιανουαρίου 2019

ΙΔΡΥΜΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ & ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ

Επισκόπηση Τριμηνιαίας

Διεθνές περιβάλλον: Μικρή επιβράδυνση μεγέθυνσης το 2018

- **Εκτιμήσεις παγκόσμιας ανάπτυξης 3,7%** το 2018, έναντι 3,8% το 2017.
- Προσδοκία για **ρυθμό ανάπτυξης 3,5% το 2019** (επιβράδυνση)
  - **Ανάπτυξη λιγότερο συγχρονισμένη** μεταξύ των οικονομιών
  - **Θετική επίδραση το 2018** από μεγέθυνση ΗΠΑ και υψηλή παγκόσμια ρευστότητα
  - **Αρνητικές επιδράσεις** από κλιμάκωση εμπορικού προστατευτισμού, επιβράδυνση σε Κίνα και Ευρώπη, αστάθεια σε αναδυόμενες αγορές (Αργεντινή, Τουρκία)
- **Σημαντική επιβράδυνση στην Ευρωζώνη** πέρυσι: **1,8% από 2,4%** το 2017, με εκτιμήσεις για περαιτέρω επιβράδυνση το 2019 (1,6%)
  - **Θετική επίδραση** από ιστορικά υψηλή ρευστότητα και ανεργία σε ελάχιστο δεκαετίας
  - **Αρνητική επίδραση** από επιδείνωση προσδοκιών (αβεβαιότητα Brexit), επιβράδυνση εξαγωγών (εμπορικός προστατευτισμός)

Διεθνές περιβάλλον: κίνδυνοι ανάσχεσης δυναμικής

Παγκοσμίως

- ΗΠΑ: Υποχώρηση επίδρασης φορολογικής μεταρρύθμισης
- Πολιτικές εμπορικού προστατευτισμού
  - Ενθαρρυντική εξέλιξη η προσωρινή εκχειρία ΗΠΑ - Κίνας
- Περαιτέρω επιβράδυνση στη Κίνα, λόγω περιορισμού πιστώσεων
- Προβλήματα από φυσικές καταστροφές στην Ιαπωνία
- Υψηλό δημόσιο χρέος σε ανεπτυγμένες και ιδιωτικό χρέος σε αναδυόμενες οικονομίες

Ευρώπη

- Ολοκλήρωση επέκτασης προγράμματος Ποσοτικής Χαλάρωσης (Q-E)
- Brexit: έντονη ανησυχία για συμφωνία με ΕΕ, λόγω απόρριψης σχεδίου
- Κλιμάκωση ευρωσκεπτικισμού (π.χ. Ιταλία) → Απαραίτητη η εμβάθυνση θεσμών Ευρωζώνης

Επιτάχυνση αύξησης ΑΕΠ στο γ' τρίμηνο του 2018

γ' τρίμ. 2018: **+2,2%**, έναντι +1,7% στο β' τρίμ. '18 και 2,0% στο γ' τρίμ. '17

Ιαν. – Σεπτ. '18: άνοδος ΑΕΠ 2,1%, έναντι ανόδου 1,2% πρόπερσι

Σημαντικότερες μεταβολές στις συνιστώσες του ΑΕΠ:

- Υποχώρηση ελλείμματος ισοζυγίου εξωτερικού τομέα κατά €2,2 δισεκ. (-47,2%)
  - Συνέχιση υψηλής διεύρυνσης εξαγωγών (8,3%), τόσο από αγαθά (+8,6%), όσο και υπηρεσίες (+8,3%)
  - Ήπια αύξηση εισαγωγών, 3,1%, κατόπιν αύξησης 8,9% το 2017, σχεδόν αποκλειστικά πέρυσι από περισσότερες εισαγωγές υπηρεσιών (+14,6%)
- Μικρή άνοδος επενδύσεων, κατά 1,5%, έναντι αύξησης 7,4% το 2017
  - Προέρχεται αποκλειστικά από διαφορετική τάση αποσβέσεων το γ' τρίμ. σε σύγκριση με ένα χρόνο νωρίτερα. Ο σχηματισμός πάγιου κεφαλαίου συνέχισε να υποχωρεί έντονα (-23,2%) → -6,2% στα τρία πρώτα τρίμηνα
  - Αύξηση επενδύσεων σε μηχανολογικό εξοπλισμό – αμυντικά μέσα, ΤΠΕ και Κατοικίες
- Συνέχιση διεύρυνσης ιδιωτικής κατανάλωσης, με ηπιότερο ρυθμό
  - +0,7% στο γ' τρίμηνο, +0,9% από την αρχή του έτους

Οριακή μη επίτευξη ταμειακών στόχων Κρατικού Προϋπολογισμού

- **Αποτέλεσμα Ιανουαρίου – Δεκεμβρίου (ταμειακό): έλλειμμα €2,32 δισεκ.,** έναντι στόχου ελλείμματος €1,91 δισεκ.
- **Πρωτογενές πλεόνασμα €3,24 δισεκ.,** έναντι στόχου €3,61 δισεκ., αλλά περυσινής επίδοσης €1,94 δισεκ.
- Υστέρηση έναντι στόχων από:
  - Χαμηλότερα έσοδα
    - Υστέρηση εσόδων ΠΔΕ €1,22 δισεκ. (-31,5% έναντι στόχου)
    - Λιγότερα καθαρά έσοδα Τακτικού Προϋπολογισμού (-€267 εκατ.)
      - *Λιγότερες αποκρατικοποιήσεις (-€1,13 δισεκ.), αλλά και μικρότερες επιστροφές φόρων (-€962 εκατ.)*
- Συγκράτηση δαπανών Κρατικού Προϋπολογισμού:
  - Συγκράτηση πρωτογενών δαπανών κατά €603 εκατ.
  - Υποεκτέλεση ΠΔΕ για ακόμα ένα έτος (-€513 εκατ.), λόγω και έλλειψης εσόδων

Κρατικός Προϋπολογισμός 2019

- Η προγραμματισμένη (ΜΠΔΣ 2019 – 2022) περικοπή συντάξεων, προϋπολογισμού €2,07 δισεκ. δεν εφαρμόστηκε
- Δεν υλοποιήθηκαν και εξισορροπητικά μέτρα €1,73 δισεκ. για νοικοκυριά με χαμηλά ή καθόλου εισοδήματα (επιδότηση ενοικίου, ανασχεδιασμός οικογενειακών επιδομάτων – επιδομάτων τέκνων, ενεργές πολιτικές απασχόλησης, επιδότηση συμμετοχής σε φάρμακα)
  - Από τη σκοπιά της κοινωνικής πολιτικής, δεν είναι σίγουρο ότι η μη εφαρμογή των εξισορροπητικών έχει μικρότερες επιπτώσεις από την περικοπή των συντάξεων
  - Αντί αυτών, εφαρμόστηκαν, με μικρές αλλαγές, τα μέτρα από το εναλλακτικό σενάριο του Προσχεδίου (μείωση ΕΝΦΙΑ 10%, μείωση ασφαλιστικών εισφορών ελεύθ. επαγγελματιών, επιδότηση ασφάλισης νέων εργαζόμενων κ.ά.)
- Αρνητική δημοσιονομική επίδραση μη εφαρμογής των μέτρων στο ΜΠΔΣ 2019 - 2022 και της υλοποίησης νέων: €1,25 δισεκ.
- Αναθέρωση πρόβλεψης πρωτογενούς πλεονάσματος 2019: από €7,52 δισεκ. ή 3,96% του ΑΕΠ στο ΜΠΔΣ 2019 – 2022 σε €6,75 δισεκ. ή 3,6% του ΑΕΠ στον Προϋπολογισμό

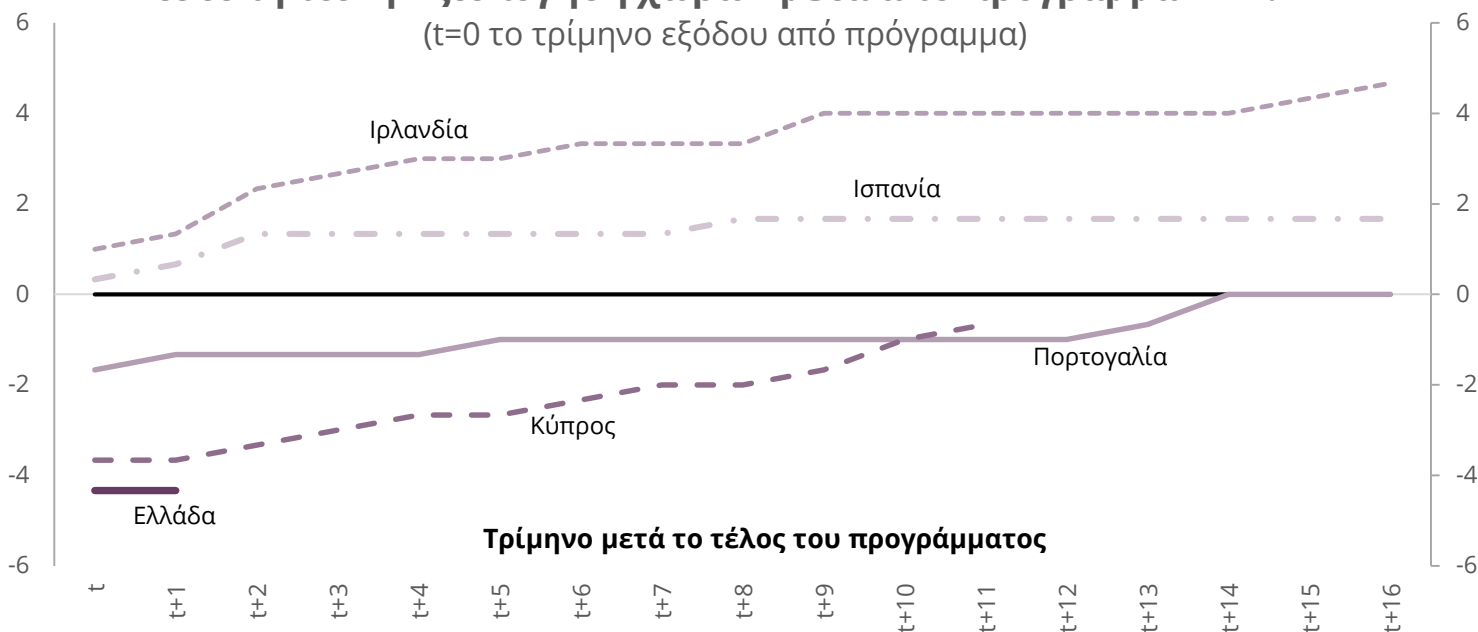

Μεγάλος χρόνος αποκατάστασης πιστοληπτικής αξιολόγησης στις «μνημονιακές» χώρες

Πιστοληπτική Αξιολόγηση χωρών μετά από πρόγραμμα ΕΜΣ: 1/

(t=0 το τρίμηνο εξόδου από πρόγραμμα)

Απόσταση από «επενδυτική βαθμίδα» (investment grade), σε βαθμίδες αξιολόγησης

1/ Μέσος όρος αξιολόγησης από S&P, Moodys, Fitch.

Χρονοβόρα και σταδιακή αποκατάσταση της επενδυτικής εμπιστοσύνης

- Πορτογαλία: 3,5 χρόνια για να επανέλθει σε επενδυτική βαθμίδα
- Κύπρος: μ.ό. αξιολόγησης οριακά χαμηλότερος της επενδυτικής βαθμίδας μετά από σχεδόν 3 χρόνια

Ελλάδα => απαραίτητη η επιμονή σε μεταρρυθμιστικές πολιτικές, για ενίσχυση εμπιστοσύνης

- Παραμένει κατά μ.ό. 4,3 βαθμίδες χαμηλότερα από επενδυτική βαθμίδα
- Απαραίτητη η μερική αναχρηματοδότηση του δημόσιου χρέους από αγορές έως ότου ανακτηθεί πλήρως η αξιολόγηση της επενδυτικής βαθμίδας

Βραχυχρόνιες τάσεις οικονομικών μεγεθών

Βιομηχανία

- Μικρή αύξηση βιομηχανικής παραγωγής στο 11μηνο 2018, μικρότερη από την ίδια περίοδο το 2017 (+1,1% αντί +4,6%)

Κατασκευές

- Ήπια υποχώρηση στο εννεάμηνο του 2018 (-0,2%), αντί απωλειών 10,9% την αντίστοιχη περίοδο του 2017.
- Αποκλειστικά από έργα πολιτικού μηχανικού. Ενισχύεται η οικοδομική δραστηριότητα (ξένες επενδύσεις σε ακίνητα, ανακαινίσεις)
- Αύξηση αδειών το δίμηνο Σεπτεμβρίου - Οκτωβρίου (15,5% αντί 10,0%, το 2017)

Τουριστικός τομέας

- Νέο ιστορικά υψηλό επίπεδο δραστηριότητας στον τουρισμό το καλοκαίρι
- Επιτάχυνση ανόδου στο εννεάμηνο σε σχέση με το 2017: 12,5% από 10,4%

Λιανικό Εμπόριο

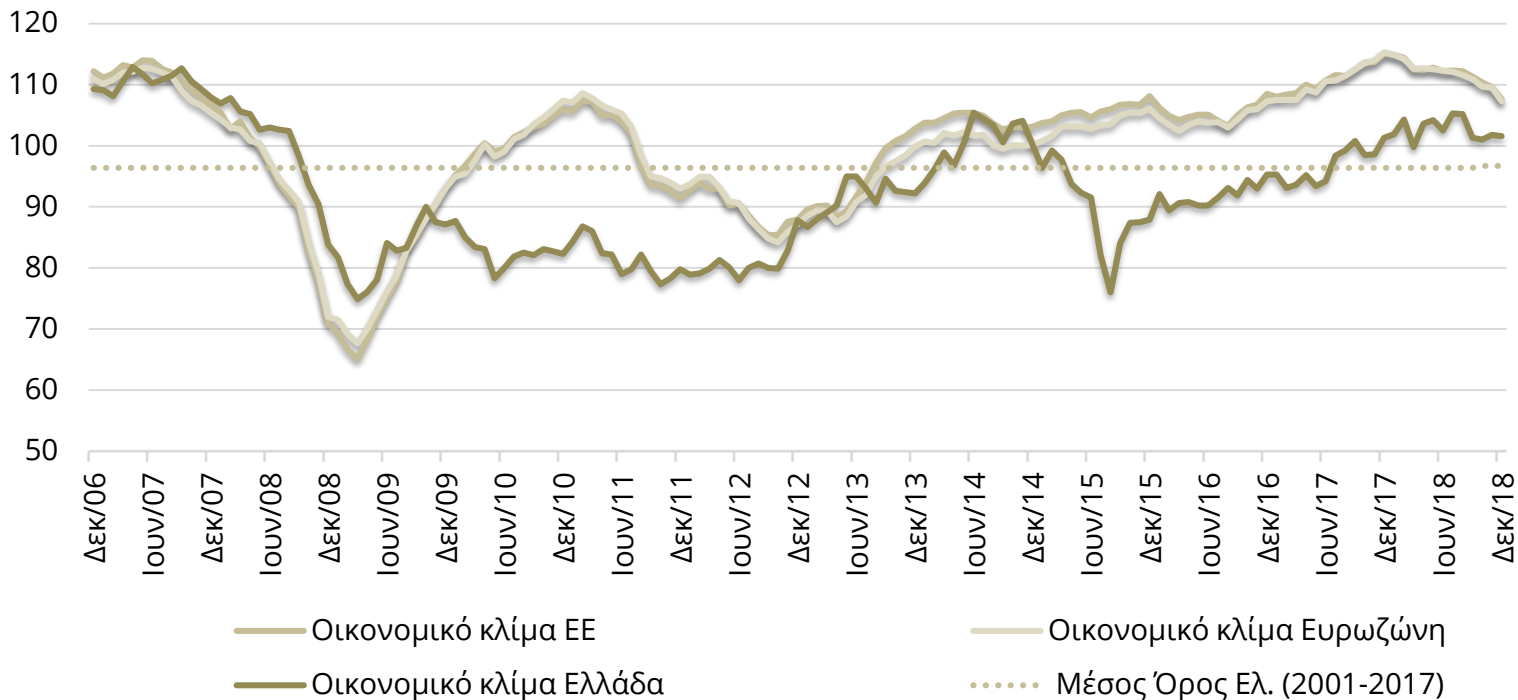
- Νέα διεύρυνση στο Λιανικό Εμπόριο την περίοδο Ιανουαρίου - Οκτωβρίου 2018, με ρυθμό παραπλήσιο το 2017 (1,4% αντί 1,6%)

Επιδείνωση οικονομικού κλίματος το δ' τρίμηνο, βελτίωση σε σχέση με το αντίστοιχο τρίμηνο το 2017
Συνολική βελτίωση προσδοκιών σε σχέση με το 2017 (+4 μον.)

Δείκτης Οικονομικού Κλίματος

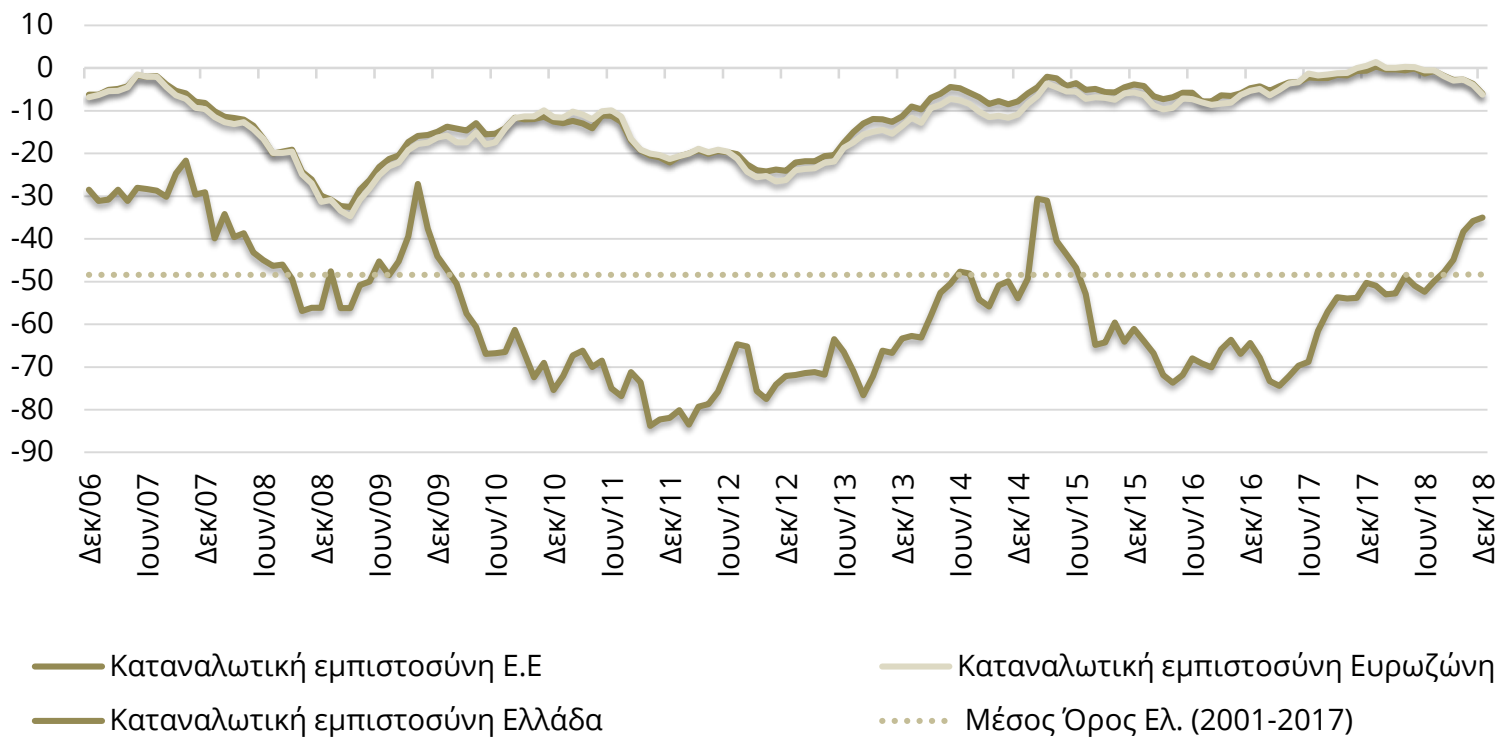

Πηγές: IOBE, European Commission

Αισθητή ανάκαμψη καταναλωτικής εμπιστοσύνης στο δ' τρίμηνο, σε επίπεδο στο οποίο είχε βρεθεί το δ' τρίμ. του 2009
Συνολικά το 2018 σημαντική άνοδος (+11 μονάδες)

Καταναλωτική Εμπιστοσύνη

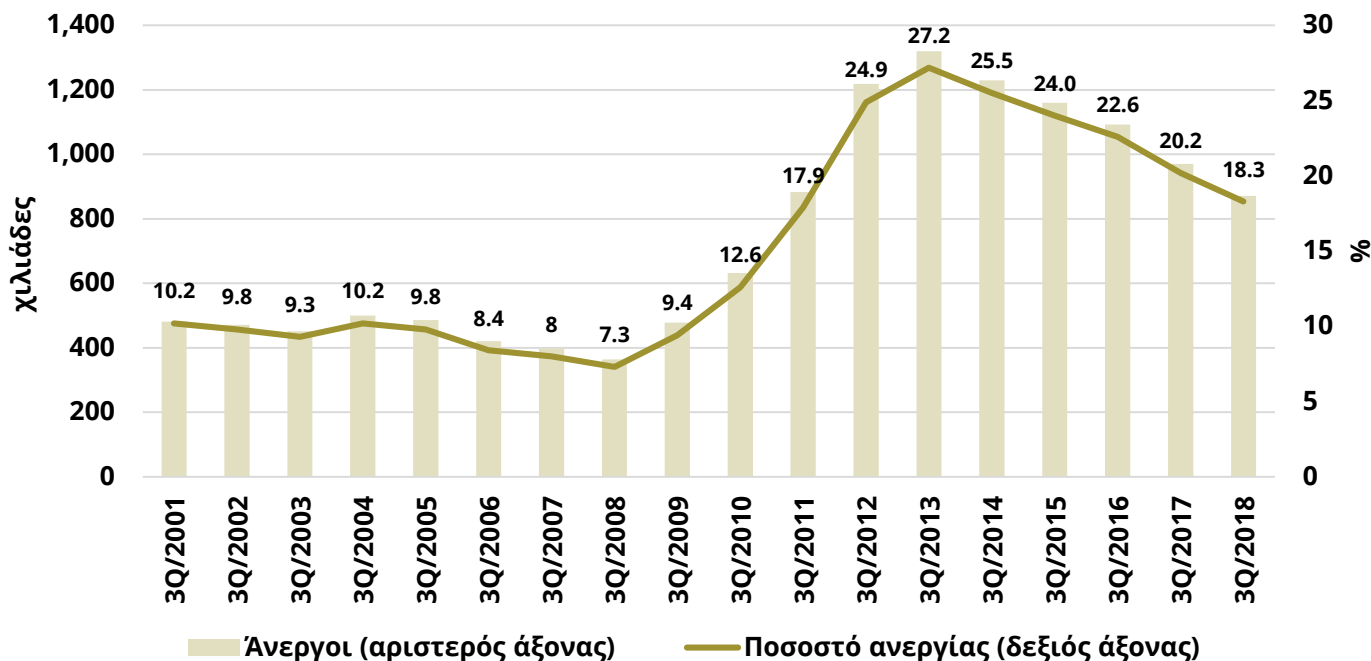

Πηγές: IOBE, European Commission

Συνεχίζεται η υποχώρηση του ποσοστού ανεργίας

Αριθμός ανέργων και ποσοστό ανεργίας στην Ελλάδα

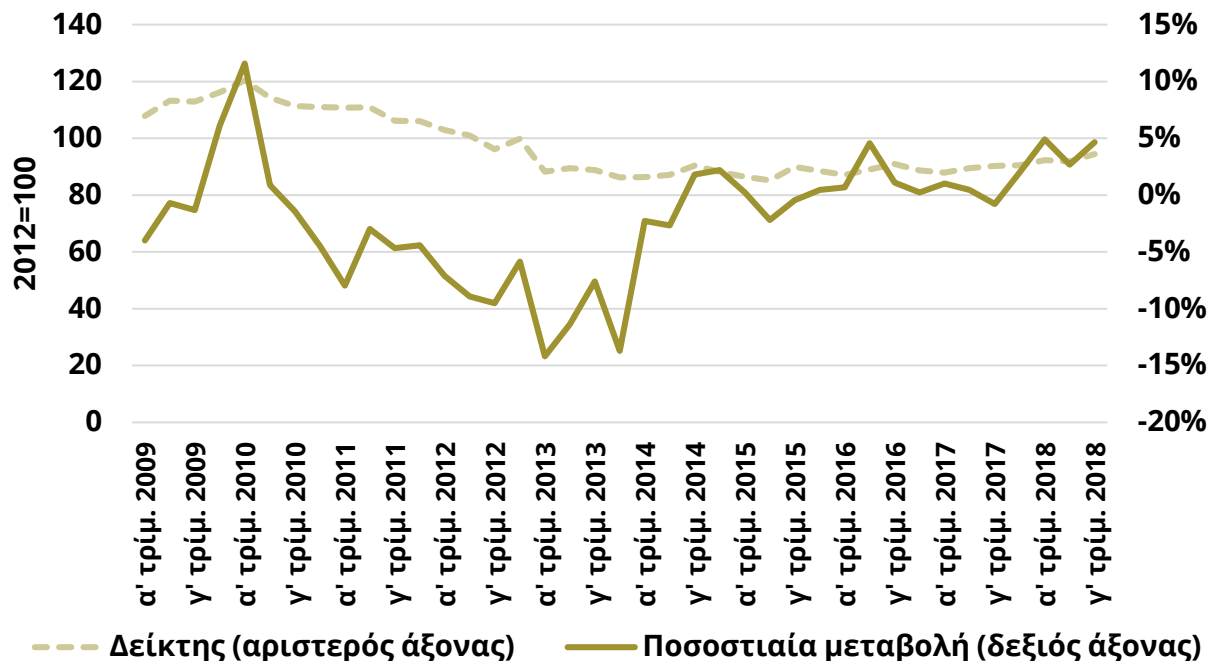

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

- Στο 18,3% το γ' τριμ. του 2018 από 20,2% ένα έτος πριν.
- Αύξηση απασχόλησης σε 14 κλάδους. Ενδεικτικά: Πρωτογενής τομέας (+20,3 χιλ.), Χονδρικό-Λιανικό εμπόριο (+19,8 χιλ.), Τουρισμός (+12,4 χιλ.), Ενημέρωση και επικοινωνία (+10,8 χιλ.) και Εκπαίδευση (+10,7 χιλ.).
- Μείωση απασχόλησης μειώθηκε σε 7 κλάδους. Ενδεικτικά: Διοικητικές, υποστηρικτικές δραστηριότητες (-6,0 χιλ.), Κατασκευές (-5,2 χιλ.) και Χρηματοπιστωτικές και ασφαλιστικές δραστηριότητες (-5,0 χιλ.).

Άνοδος εποχικά διορθωμένου δείκτη μισθολογικού κόστους για τρίτο τρίμηνο

Εξέλιξη εποχικά διορθωμένου δείκτη μισθολογικού κόστους

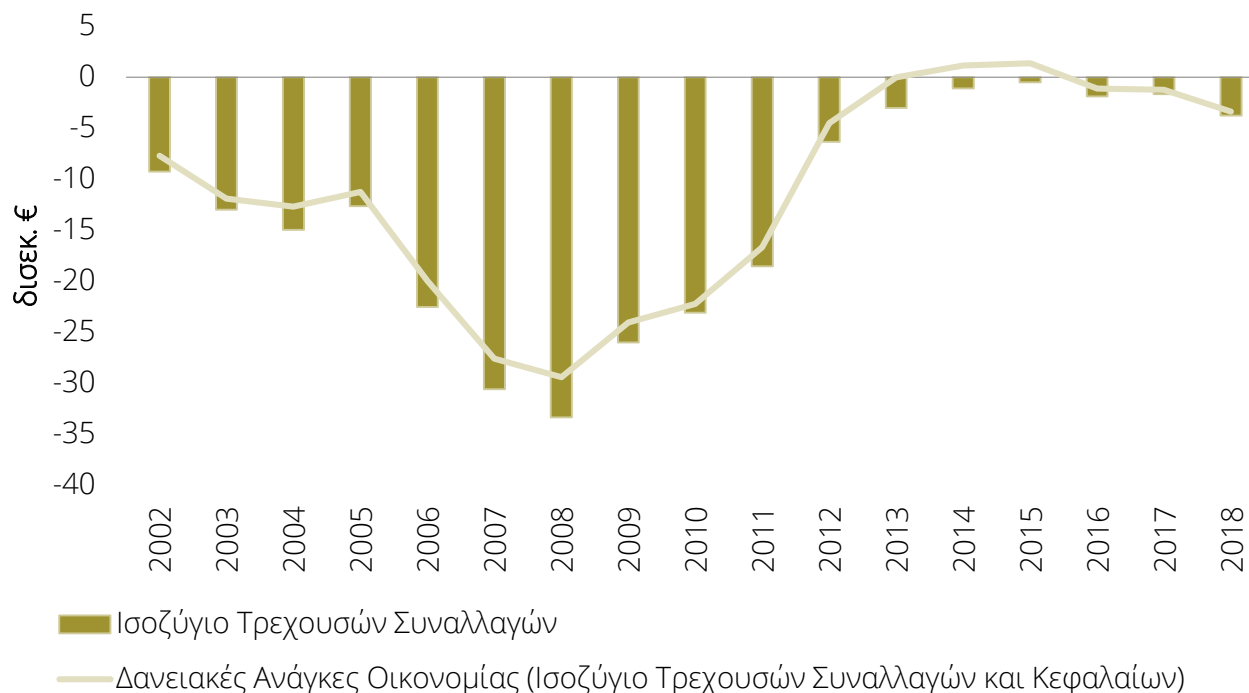

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

- Άνοδος του δείκτη 4,7% το γ' τρίμ. 2018 σε συνέχεια αύξησής του κατά 2,7% το 2Q/2018 και 4,9% το 1Q/2018
- Σε επίπεδα δ' τρίμ. 2012

Διόγκωση ελλείμματος Ισοζυγίου ΤΣ στο 11μηνο του 2018, στα €3,8 δισεκ., έναντι €1,7 δισεκ. το 2017, με διεύρυνση των δανειακών αναγκών

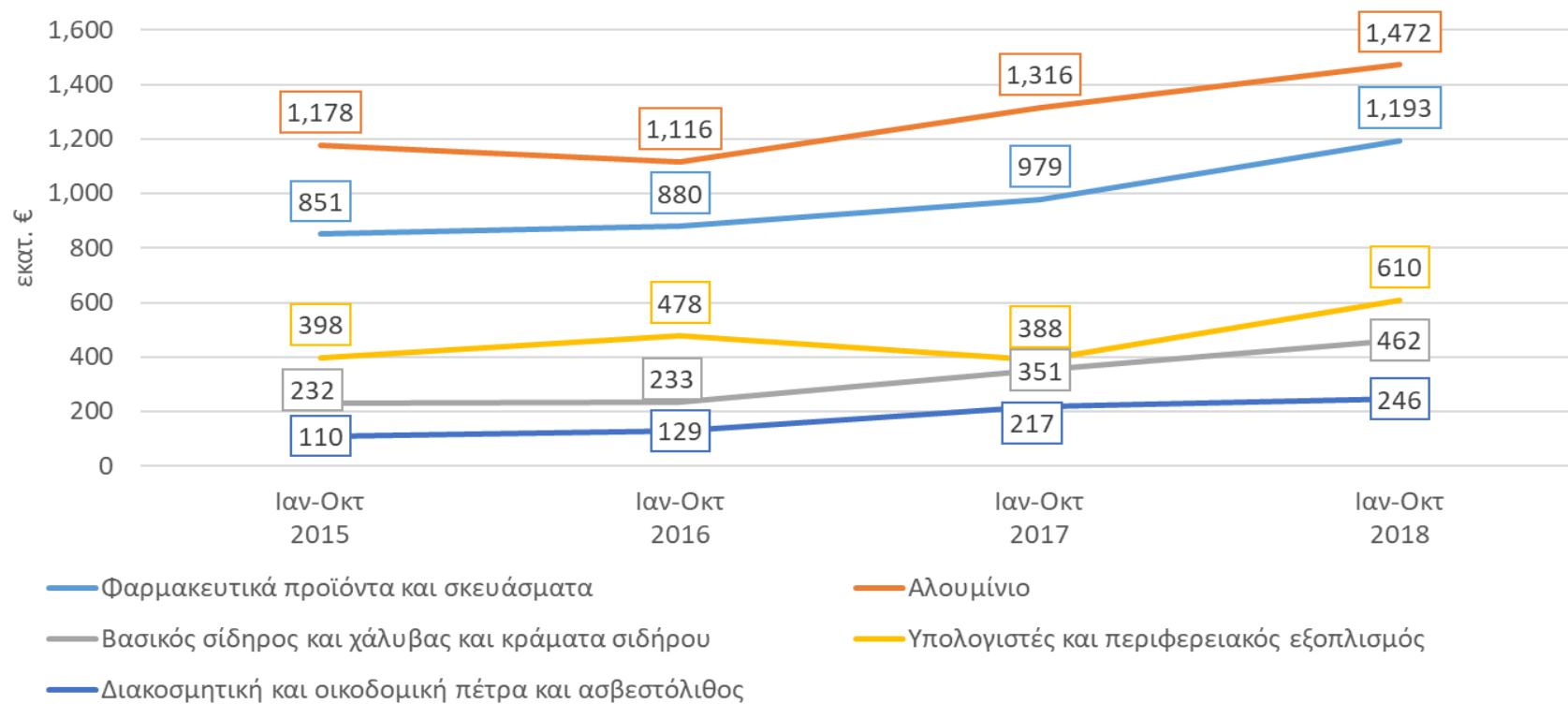

Πηγή: ΤτΕ

- Διόγκωση ελλείμματος στα Ισοζύγια Αγαθών κατά €2,5 δισεκ. και Πρωτογενών Εισοδημάτων, κατά €919,8 εκατ.
- Αντιστάθμιση από ενίσχυση πλεονάσματος στο Ισοζύγιο Υπηρεσιών κατά €1,3 δισεκ.
  - Αύξηση εισπράξεων από Τουρισμό (+9,7%) & Μεταφορές (+14,7%)

Προϊόντα με σημαντική συμβολή στην άνοδο των εξαγωγών αγαθών το οκτάμηνο Ιαν. – Οκτ. 2015 – 2018

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ., Eurostat

Φαρμακευτικά προϊόντα και σκευάσματα: +342 εκατ. ή +40%

Αλουμίνιο: +€294 εκατ. ή +25%

Βασικός σίδηρος και χάλυβας και κράματα σιδήρου: +€231 εκατ. ή +100%

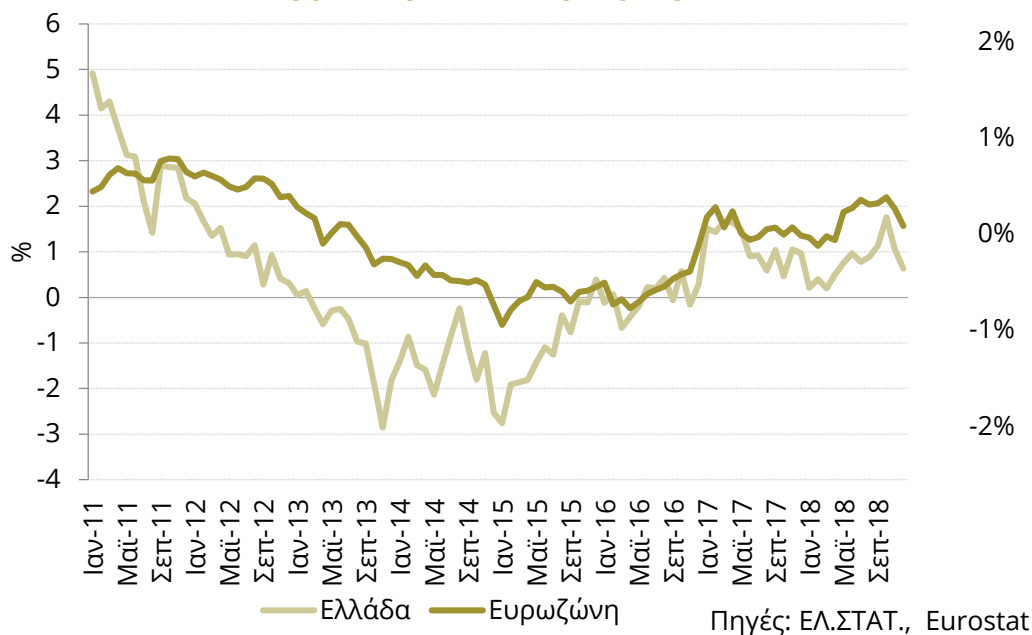
Υπολογιστές και περιφερειακός εξοπλισμός: +€212 εκατ. ή +53%

Διακοσμητική και οικοδομική πέτρα, ασβεστόλιθος, γύψος: +€135 εκατ. ή +123%

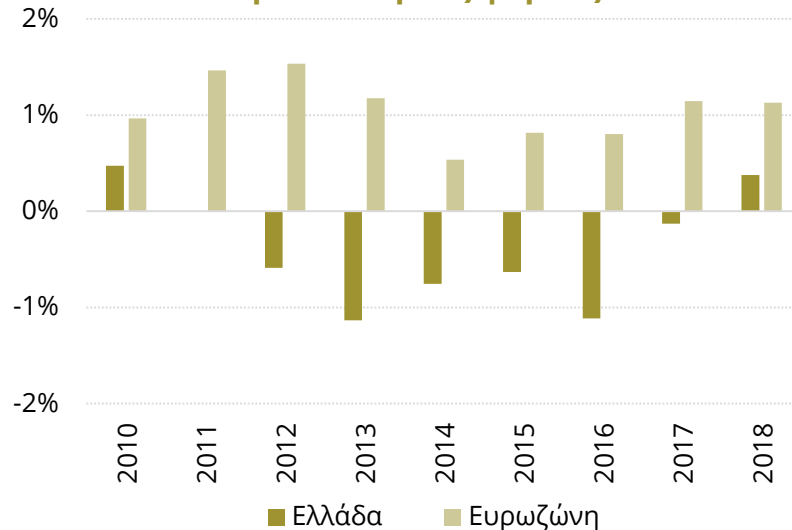

Επιβράδυνση πληθωρισμού σε σύγκριση με το 2017

Εναρμονισμένος Πληθωρισμός

ΕνΔΤΚ χωρίς ενεργειακά προϊόντα και με σταθερούς φόρους

Ευρωζώνη: Επιτάχυνση πληθωρισμού σε 1,7% το 2018

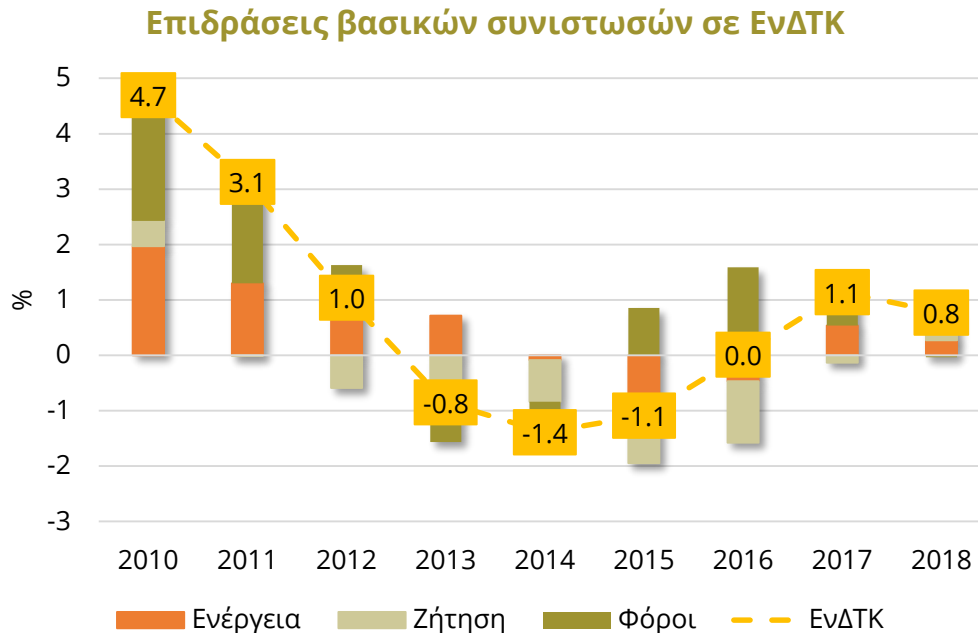
Ελλάδα (2018): επιβράδυνση πληθωρισμού, στο 0,6%, έναντι +1,1% το 2017: Εξασθένιση πληθωριστικών πιέσεων από έμμεσους φόρους και ενεργειακά αγαθά, πρώτη φορά από το 2011 ανάκαμψη ζήτησης - λοιπών παραγόντων

Δείκτης Τιμών Παραγωγού (2018): +4,7%, έναντι +5,6% το 2017, λόγω Ενέργειας

Σημαντική η επίδραση των έμμεσων φόρων στον πληθωρισμό για το 2010-2018

- Σημαντική **αυξητική επίδραση των φόρων** την τριετία 2010-2012, από διαδοχικές αυξήσεις έμμεσων φόρων
  - Ενισχυτική επίδραση και από τα ενεργειακά αγαθά
- Σε **αρνητικό έδαφος** ο ΕνΔΤΚ, την τριετία 2013-2015, κυρίως λόγω αρνητικής επίδρασης των φόρων - υποτονικής εγχώριας ζήτησης. Σημαντική εξασθένιση των ενεργειακών το 2015.
- 2016-2018: Ήπιες πληθωριστικές πιέσεις, από **ενεργειακά αγαθά και φόρους**

Καθοριστικοί παράγοντες για την εξέλιξη του ΕνΔΤΚ, 2010 - 2018:

- Πρωτίστως η τάση των έμμεσων φόρων, με επίδραση σε όλα τα έτη πλην 2015
- Οι διακυμάνσεις των ενεργειακών αγαθών σε όλα τα έτη, εκτός 2013 και 2016
- Εγχώρια ζήτηση και λοιποί παράγοντες είχαν τη χαμηλότερη επίδραση

Ποικίλες προσεγγίσεις στο «μεταμνημονιακό» περιβάλλον

Ανάλογα με:

- ❖ Αποτίμηση αλλαγών στη δημοσιονομική πολιτική
- ❖ Προσδοκίες από τον επερχόμενο εκλογικό κύκλο
- ❖ Επιδράσεις από τις μεταβολές στην αγορά εργασίας (κατώτατος μισθός, επέκταση συλλογικών συμβάσεων)
- ❖ Εξάρτηση από το ραγδαία μεταβαλλόμενο διεθνές περιβάλλον
- ❖ Συσχέτιση με εξελίξεις στο τραπεζικό σύστημα (διαχείριση «κόκκινων δανείων»)

Βελτίωση προσδοκιών στα νοικοκυριά από:

- ❖ Μεταβολή δημοσιονομικών μέτρων 2019 (ακύρωση περικοπής συντάξεων, νέες φοροελαφρύνσεις, μειώσεις εισφορών, προσλήψεις) → κινήσεις αυτονομίας οικονομικής πολιτικής
- ❖ Καταβολή κοινωνικού μερίσματος, αναδρομικών σε ειδικά μισθολόγια (και φέτος)
- ❖ Διαγραφές «κόκκινων δανείων»
- ❖ Αύξηση κατώτατου – κατάργηση υποκατώτατου μισθού για νέους
- ❖ Είσοδος σε προεκλογικό περιβάλλον (π.χ. διευθέτηση οφειλών στα ασφαλιστικά ταμεία, μέτρα για δασικά αυθαίρετα)

Ωστόσο, παρά και την άρση των capital controls εσωτερικά, η αύξηση των καταθέσεων του ιδιωτικού τομέα, κυρίως από νοικοκυριά, ανακόπηκε την περίοδο Σεπτεμβρίου – Οκτωβρίου

Η ελληνική οικονομία σε μετάβαση

Μεταβαλλόμενο περιβάλλον για την επιχειρηματικότητα

- ❖ Παρά τις διαγραφές και πωλήσεις «κόκκινων δανείων», συνέχιση πιστωτικής συρρίκνωσης από τράπεζες, δεν βελτιώνεται το κλίμα στην εγχώρια χρηματιστηριακή αγορά → πιστωτική στενότητα
- ❖ Αύξηση κατώτατου μισθού - επέκταση κλαδικών συλλογικών συμβάσεων
- ❖ Προεκλογική «αδράνεια» σε επιχειρήσεις
- ❖ Επιδείνωση διεθνούς περιβάλλοντος (επιβράδυνση Ευρωζώνης, Κίνας)

Αλλά και:

- ❖ Σταδιακή (αργή) μείωση συντελεστή φορολογίας εισοδήματος νομικών προσώπων 1% ετησίως επί τετραετία
- ❖ Σταδιακή (αργή) μείωση συντελεστή φορολογίας διανεμόμενων κερδών 1% ετησίως επί πενταετία
- ❖ Επιδότηση 50% εργοδοτικών εισφορών για νέους
- ❖ Περαιτέρω, σημαντική ενίσχυση διεθνούς τουρισμού πέρυσι
- ❖ Σταθερή άνοδος οικοδομικής δραστηριότητας στο δεκάμηνο του 2018

Κρίσιμη περίοδος για τις τράπεζες

Στο επίκεντρο η αποτελεσματική μείωση τραπεζικών ανοιγμάτων, χωρίς επιπτώσεις σε θεμελιώδη μεγέθη

- ❖ Επίτευξη στόχων για ΜΕΑ, αλλά κυρίως μέσω διαγραφών – πωλήσεων δανείων, με αρνητική επίδραση στα αποτελέσματα
- ❖ Μικρή πρόοδος στον εξωδικαστικό συμβιβασμό και τους ηλεκτρονικούς πλειστηριασμούς
- ❖ Ανακοπή επιστροφής καταθέσεων ιδιωτικού τομέα
- ❖ Πλέον σημαντική πρόκληση η αναθεώρηση της στρατηγικής για τον περιορισμό των ΜΕΑ και οι νέοι στόχοι για 2021
  - *Σχέδια Ταμείου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας και Τράπεζας της Ελλάδος*
  - *Διαφορετικές στρατηγικές μεταξύ τραπεζικών ιδρυμάτων*
  - *Χρειάζεται εστίαση στη μείωση με ποιοτικά χαρακτηριστικά (π.χ. ρευστοποιήσεις, εισπράξεις)*
- ❖ Δεν αναμένεται αλλαγή τάσης στην παροχή κεφαλαίων, τουλάχιστον το α' εξαμ. φέτος και μάλλον στο σύνολο του 2019

Μικρή ώθηση δημόσιου τομέα σε ρευστότητα – επενδύσεις

- **Ήπια συμβολή ΠΔΕ για ακόμα ένα έτος**
  - Ελαφρώς περισσότερες το 2018 δαπάνες από 2017, €6,23 δισεκ. έναντι €5,95 δισεκ. Όμως γενικά πιο οπισθοβαρής υλοποίηση.
  - Προς τα κάτω αναθεώρηση προϋπολογισμού ΠΔΕ κατά €550 εκατ. για φέτος, και πάλι στα €6,75 δισεκ., για εφαρμογή νέων μέτρων.
    - *Εφικτή μια ταχύτερη υλοποίησή του φέτος*
- **Χαμηλή τακτοποίηση ληξιπρόθεσμων οφειλών προς επιχειρήσεις**
  - Πληρωμές €837,9 εκατ. στην περίοδο Μαρ. – Οκτωβρίου, ενώ είχαν διατεθεί €1,25 δισεκ. έως τον Αύγουστο. Αδιάθετα άλλα €430 εκατ.
    - *Περιορισμός ληξιπρόθεσμων κατά €805 εκατ., παραμένουν άλλα €2,62 δισεκ.*
  - Δεν αναφέρεται στον προϋπολογισμό του 2019 χρονικός ορίζοντας κάλυψής τους, ούτε τίθεται στόχος μείωσης για το τρέχον έτος,

Προβλέψεις 2018

- **Μικρή αύξηση ιδιωτικής κατανάλωσης ($\approx 0,9\%$):**
  - Επιτάχυνση αύξησης στο τελευταίο τρίμηνο από βελτίωση προσδοκιών νοικοκυριών, καταβολή κοινωνικού μερίσματος – αναδρομικών σε ειδικά μισθολόγια
- **Περιστολή δημόσιας κατανάλωσης ($\approx -2,0\%$):** Παρά την έντονη πτώση στο εννεάμηνο, αύξηση στο δ' τρίμ. πέρυσι από καταβολή αναδρομικών
- **Άνοδος επενδύσεων ($\approx 4,5\%$):**
  - Κυρίως από διαφορετική τάση στα αποθέματα. Οριακή μείωση σχηματισμού πάγιου κεφαλαίου.
  - Άνοδος επενδύσεων σε μηχανήματα – εξοπλισμό, από εξωστρεφή Μεταποίηση, και οικοδομικά έργα (επενδύσεις αλλοδαπών σε ακίνητα, ανακαινίσεις για ενοικίαση)
  - Ακόμα πιο οπισθοβαρής υλοποίηση ΠΔΕ πέρυσι, αλλά πρόοδος σε αποκρατικοποιήσεις
- **Διεύρυνση εξαγωγών 7,7%:** Ελαφρώς χαμηλότερη στο τέλος του 2018, από επιβράδυνση Ευρωζώνης. Υποστήριξη από χαμηλότερη ισοτιμία ευρώ / δολαρίου.
- **Αύξηση εισαγωγών 4,0%:** Ευνοούμενη το δ' τρίμ. από ενίσχυση καταναλωτικής ζήτησης, για αγαθά και υπηρεσίες (π.χ. ταξίδια)

Αύξηση ΑΕΠ το 2018 στην περιοχή του 2,0%

Μείωση ανεργίας καθ' όλο το 2018

- Θετικές επενέργειες επιτάχυνσης Ιδιωτ. Κατανάλωσης το δ' τρίμ. στην απασχόληση σε Χονδρικό - Λιανικό Εμπόριο
- Ισχυρή ώθηση από προσωρινή απασχόληση στο δημόσιο τομέα μέσω προγραμμάτων ΟΑΕΔ, έως και το α' εξαμ. φέτος
- Εξασθένιση ανόδου απασχόλησης στον Τουρισμό

Μέση ανεργία στο 19,5%

Επιτάχυνση ιδιωτικής κατανάλωσης ($\approx +1,4\%$):

- Κυρίως λόγω αλλαγών στη δημοσιονομική πολιτική (μη περικοπή συντάξεων, περισσότερες κοιν. δαπάνες, φοροελαφρύνσεις)
- Αβέβαιη η συνολική επίδραση του κατώτατου μισθού. Σε συνάρτηση με τις επιμέρους κλαδικές εξελίξεις στην παραγωγικότητα
- Υποχώρηση θετικής επενέργειας εξαγωγών σε απασχόληση – εισόδημα. Αλλά μάλλον ενίσχυσή της από απασχόληση σε δημόσιο τομέα – Κατασκευές.

Ενίσχυση δημόσιας κατανάλωσης ($\approx +2,0\%$)

- Καταβολή ελαφρώς περισσότερων αναδρομικών φέτος
- Επίδραση διαδοχικών εκλογικών αναμετρήσεων

Κλιμάκωση επενδύσεων ($>+10\%$):

- Περισσότερη δραστηριότητα σε αποκρατικοποιήσεις - παραχωρήσεις
- Ενίσχυση οικοδομικής δραστηριότητας και ταχύτερη υλοποίηση ΠΔΕ
- Μεγαλύτερη αξιοποίηση χρηματοδοτικών εργαλείων κεφαλαιαγορών

Από την άλλη πλευρά:

- Πολλές επιχειρήσεις σε «προεκλογική» αναμονή
- Πιστωτική στενότητα

Προβλέψεις 2019

Ηπιότερη ενίσχυση εξαγωγών (5,0% - 5,5%)...

- Αισθητές επιπτώσεις μέτρων εμπορικού προστατευτισμού, απώλειας ώθησης Q-E στη ζήτηση της Ευρωζώνης, ανόδου ανταγωνιστικών τουριστικών προορισμών

...με ταυτόχρονη ενίσχυση εισαγωγών (6,0% - 6,5%)

- Λόγω περισσότερων επενδύσεων, υψηλότερης ιδιωτικής κατανάλωσης

Βραδύτερη υποχώρηση ανεργίας, λίγο χαμηλότερα από 18,0%

- Περισσότερες θέσεις εργασίας σε Δημ. Τομέα, Εμπόριο, Κατασκευές

Παρόμοια με το 2008 άνοδος τιμών ($\approx 0,6 - 0,8\%$)

- Κυρίως λόγω υψηλότερης ιδιωτικής καταναλωτικής ζήτησης, καθώς δεν έχουν ληφθεί νέοι - αυξηθεί υφιστάμενοι φόροι, αναμένεται αύξηση πετρελαίου

Στην περιοχή του 2%, ίσως υψηλότερα

Ειδική μελέτη

**Κρίση, δημογραφικές μεταβολές και επιπτώσεις στην
εκπαίδευση**

Σκοπός της μελέτης

Στόχοι της μελέτης

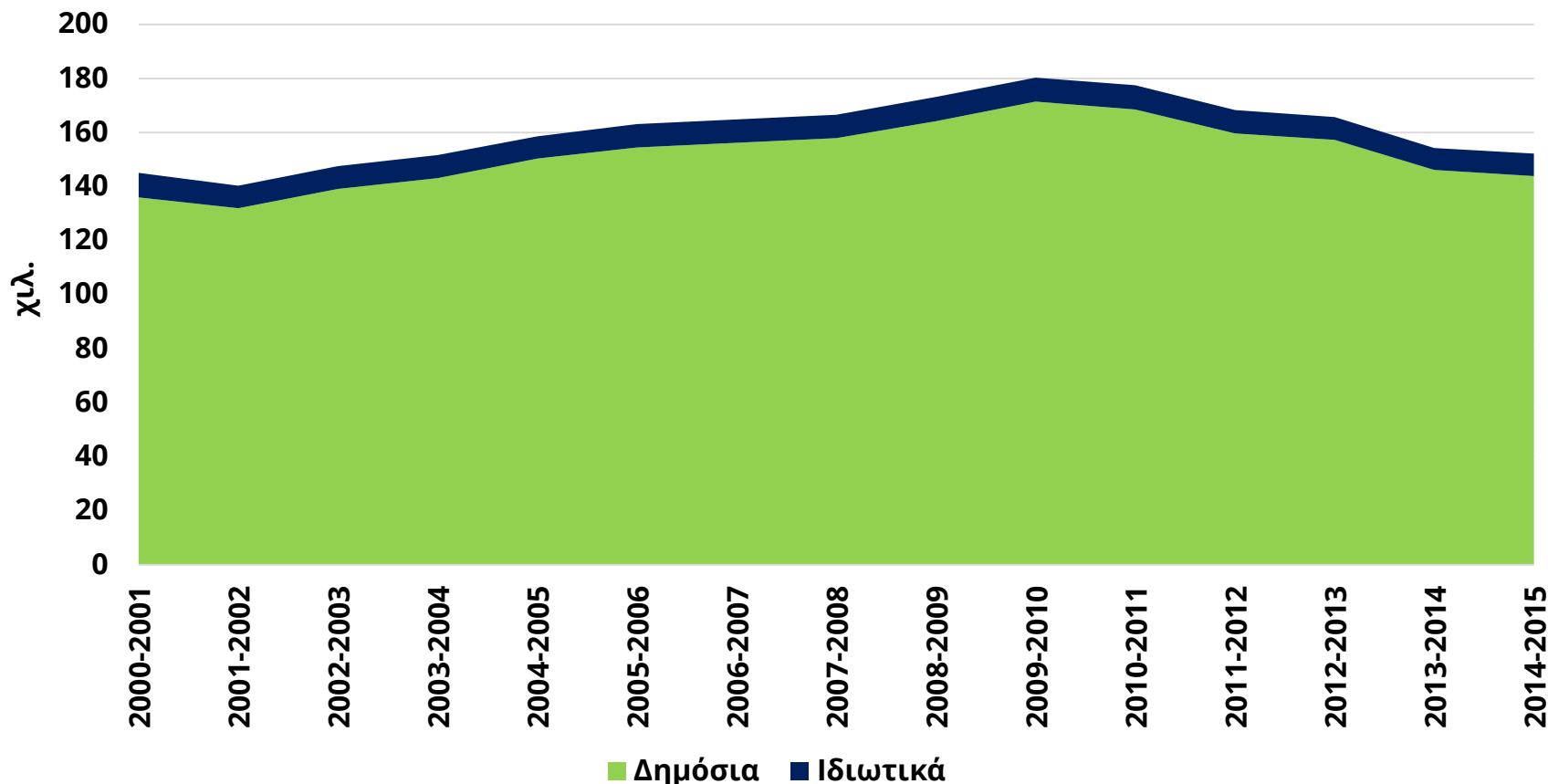
1. Εξέταση των μεταβολών στα βασικά μεγέθη του εκπαιδευτικού συστήματος μετά την έναρξη της κρίσης
2. Ανάλυση των επιπτώσεων δημογραφικών μεταβολών στη λειτουργία του εκπαιδευτικού συστήματος

Περιεχόμενα μελέτης

1. Εξέλιξη των βασικών μεγεθών και δεικτών του εκπαιδευτικού συστήματος
2. Επιπτώσεις των δημογραφικών μεταβολών στα βασικά μεγέθη εκπαίδευση τα προσεχή έτη
3. Προτάσεις πολιτικής

Αύξηση του συνόλου του διδακτικού προσωπικού μετά την ένταξη στην ΟΝΕ. Σημαντική μείωση του μετά την έναρξη της κρίσης

Σύνολο εκπαιδευτικών κατά τύπο σχολείου (2000-2014)

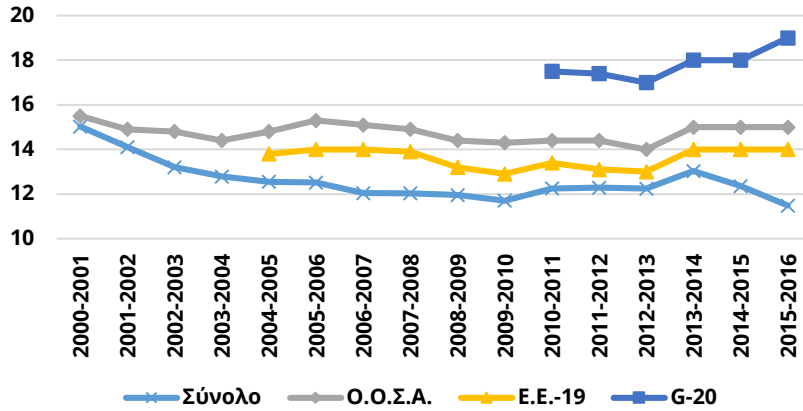

Το σύνολο του διδακτικού προσωπικού της Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης από 145 χιλ. το 2000 αυξήθηκε στους 180,3 χιλ. το 2010 (+24,3%) και το 2014 περιορίστηκε στους 152,2 χιλ. (-15,6%)

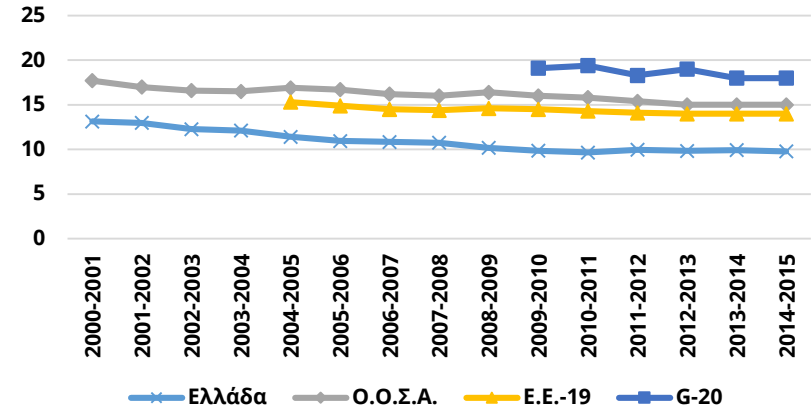

Παρά την προσαρμογή, οι αναλογίες μαθητών-εκπαιδευτικών είναι στην Ελλάδα μικρότερες συγκριτικά με Ε.Ε., Ο.Ο.Σ.Α. και G-20

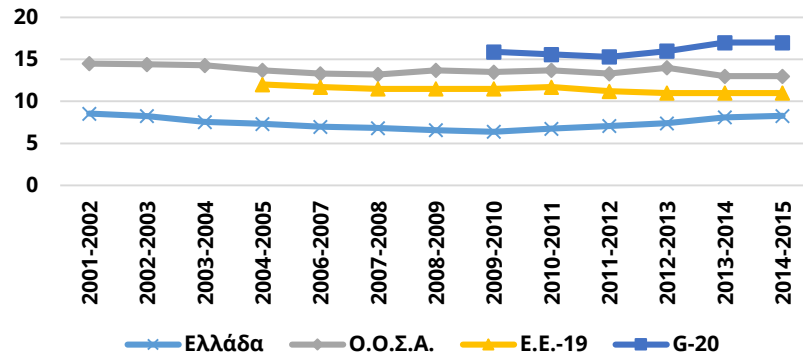
Νηπιαγωγεία

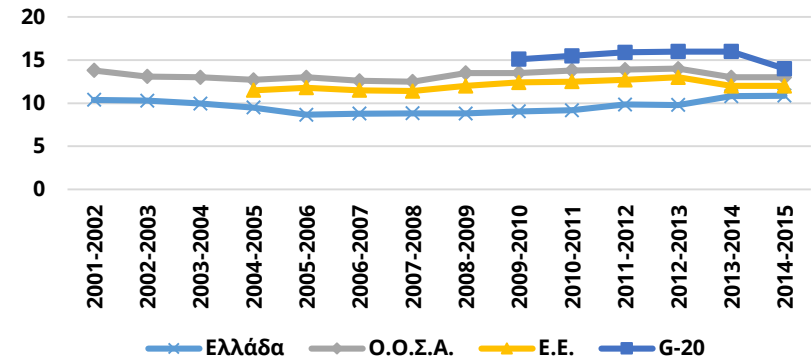
Δημοτικά

Γυμνάσια

Γενικό Λύκειο

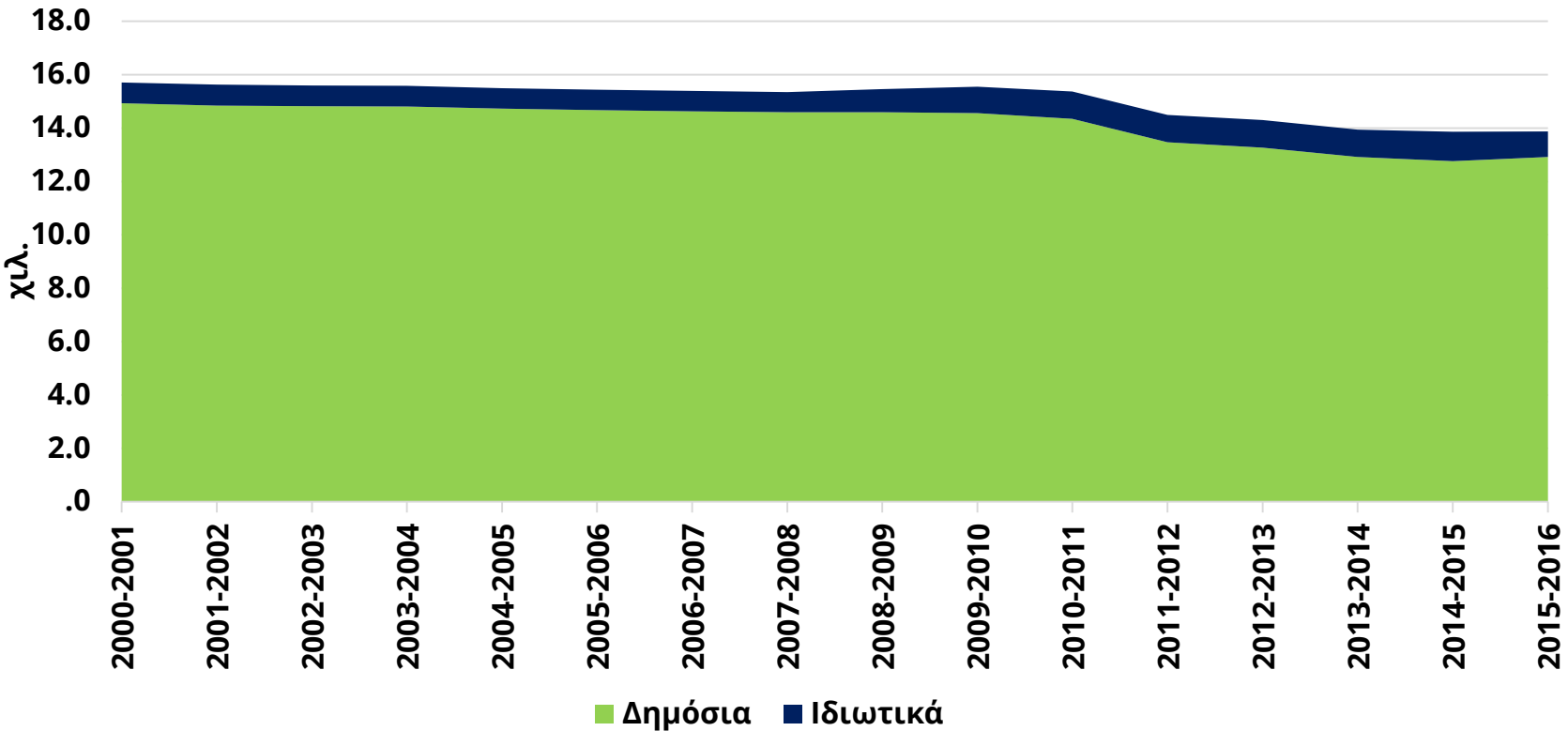

Σε όλες τις βαθμίδες της Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης ο λόγος μαθητές ανά εκπαιδευτικό παραμένει διαχρονικά ο χαμηλότερος

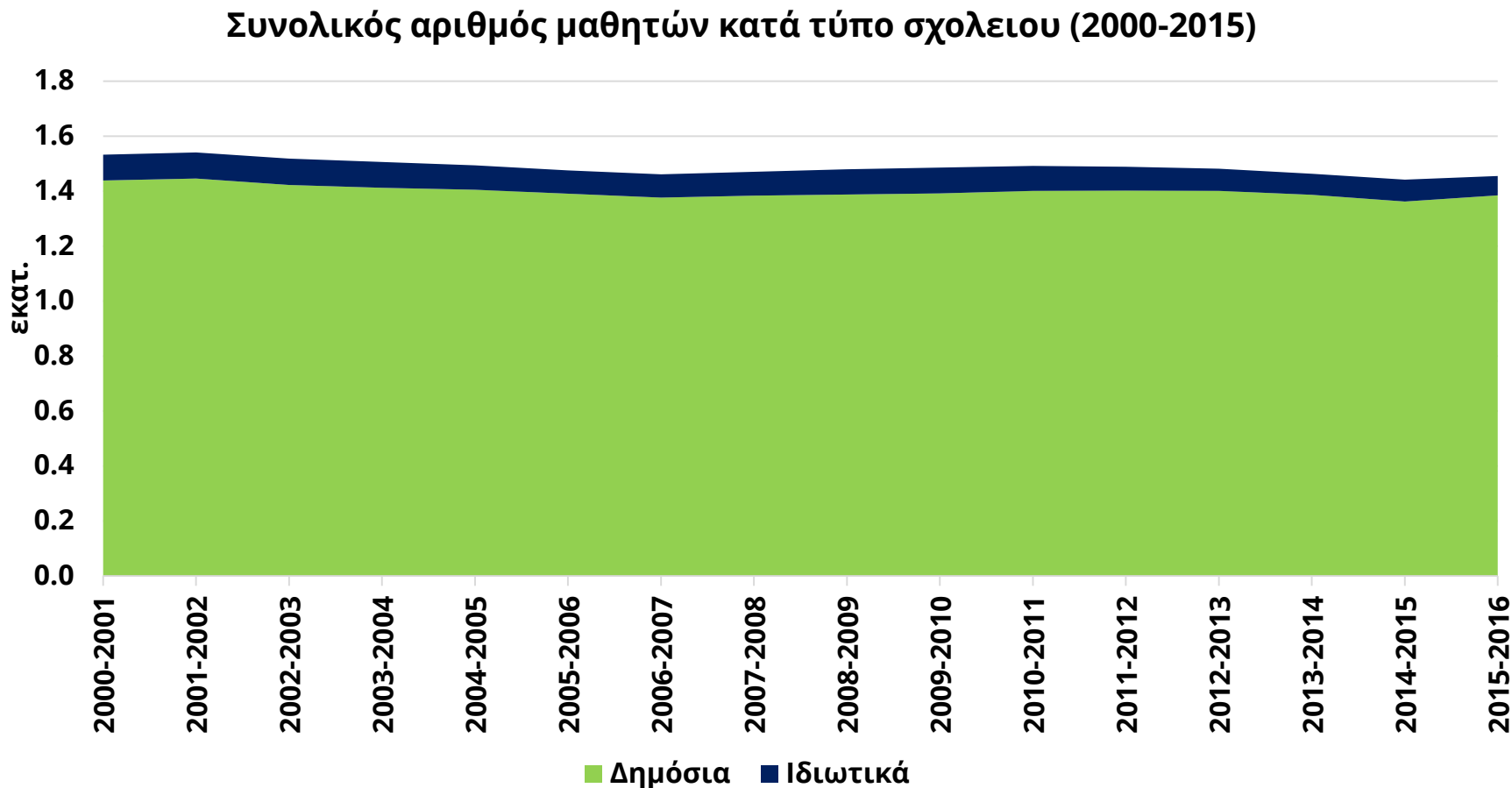
Ο αριθμός των σχολικών μονάδων έβαινε μειούμενος με αργό ρυθμό την περίοδο πριν από την κρίση . Επιταχύνθηκε μετά το 2009.

Σύνολο σχολικών μονάδων κατά τύπο σχολείου (2000-2015)

Από 15.714 το 2000 μειώθηκαν σε 15.547 το 2009 (-1,1%). Στο πλαίσιο του εξορθολογισμού που ακολούθησε την έναρξη της κρίσης, το 2015 μειώθηκαν σε 13.870 το 2015 (-10,8%)

Η σημαντικότερη επίπτωση της κρίσης, αφορά στη μείωση του μαθητικού πληθυσμού

Το σύνολο των μαθητών από 1,53 εκατ. το 2000 μειώθηκε σε 1,49 εκατ. το 2009 (-3,1%) και σε 1,44 εκατ. το 2016 (-5,9% συγκριτικά με το 2000)

Σενάρια και παραδοχές προβολής των μεγεθών του εκπαιδευτικού συστήματος

Σενάρια προβολής βασικών μεγεθών εκπαίδευσης

Αδράνειας

- Δεν γίνονται παρεμβάσεις εκπαιδευτικής πολιτικής

Προσαρμογής

- Παρεμβάσεις πολιτικής με στόχο τη διατήρηση των σημερινών δεικτών λειτουργίας του εκπαιδευτικού συστήματος

Ευρωπαϊκής σύγκλισης

- Παρεμβάσεις πολιτικής με στόχο οι βασικοί δείκτες λειτουργίας να συγκλίνουν με τους αντίστοιχους μέσους όρους της ΕΕ

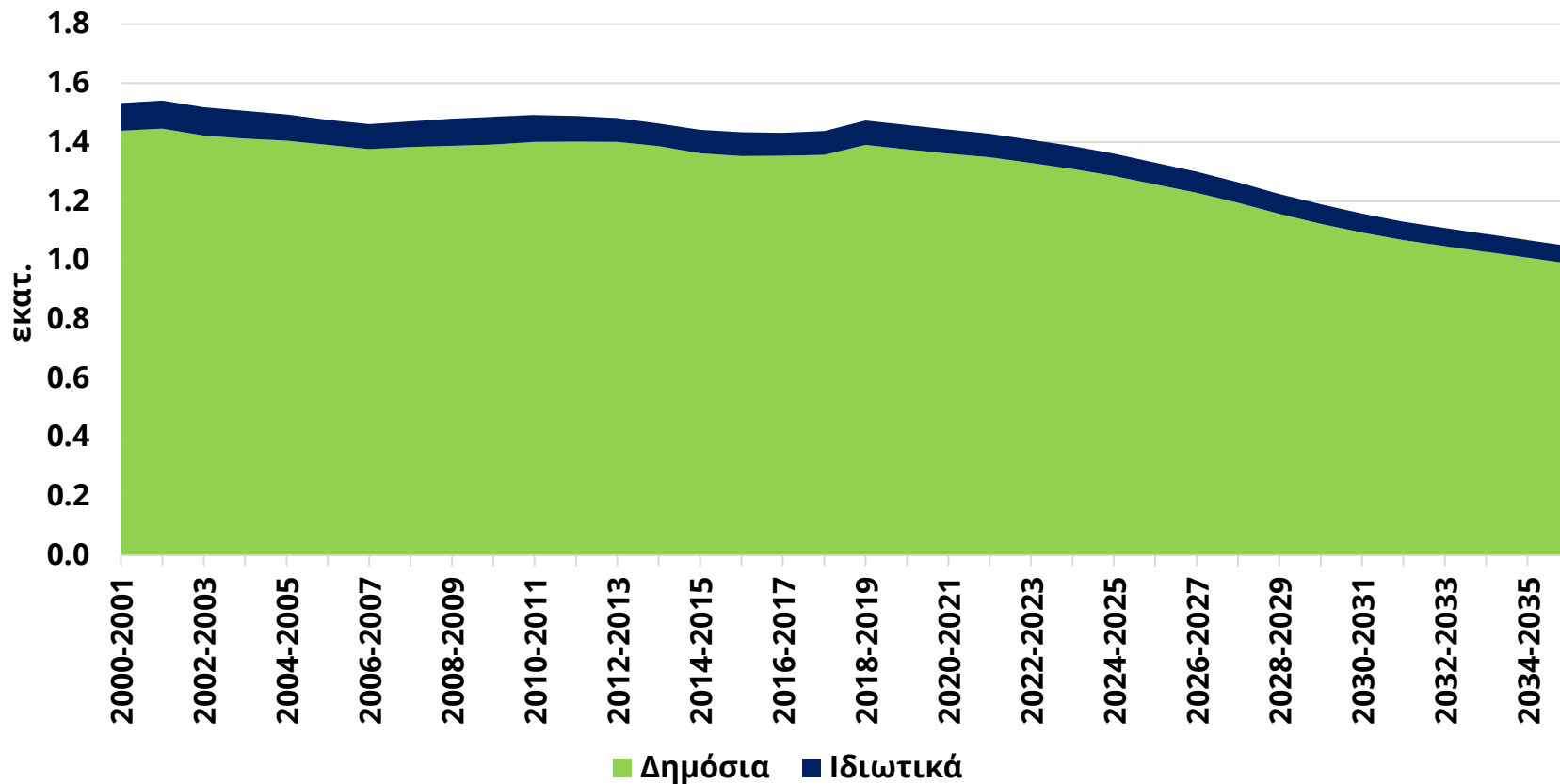
Βασικές παραδοχές

1. Η εξέλιξη του αριθμού μαθητών ακολουθεί την προβολή της εξέλιξης πληθυσμού της Eurostat για την περίοδο 2015-2035
2. Σταθερό (χαμηλό) ποσοστό διαρροής από την υποχρεωτική εκπαίδευση
3. Σταθερό ποσοστό συμμετοχής μαθητών στην εκπαίδευση μετά την ολοκλήρωση του υποχρεωτικού κύκλου (9 έτη)

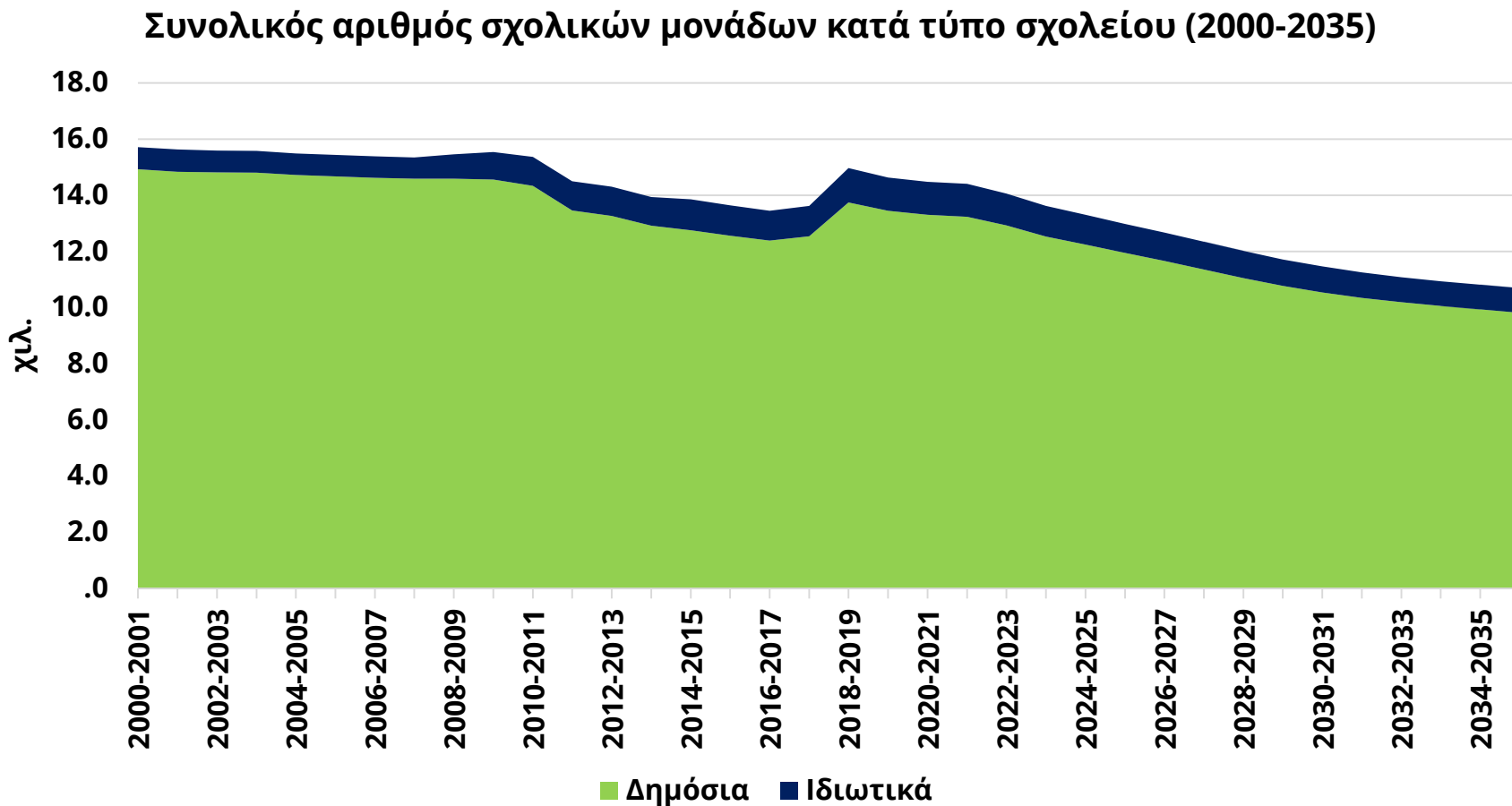
Αν δεν υπάρξουν ριζικές αλλαγές, ο αριθμός των μαθητών θα μειωθεί σημαντικά μέχρι το 2035

Συνολικός αριθμός μαθητών κατά τύπο σχολείου (2000-2035)

Ο συνολικός αριθμός των μαθητών από 1,48 εκατ. το 2008 θα μειωθεί σε 1,05 εκατ. περίπου μέχρι το 2035 (-29,2% ή 432,3 χιλ. λιγότεροι μαθητές)

Συνέπειες μείωσης μαθητικού πληθυσμού στον αριθμό των σχολικών μονάδων (σενάριο προσαρμογής)

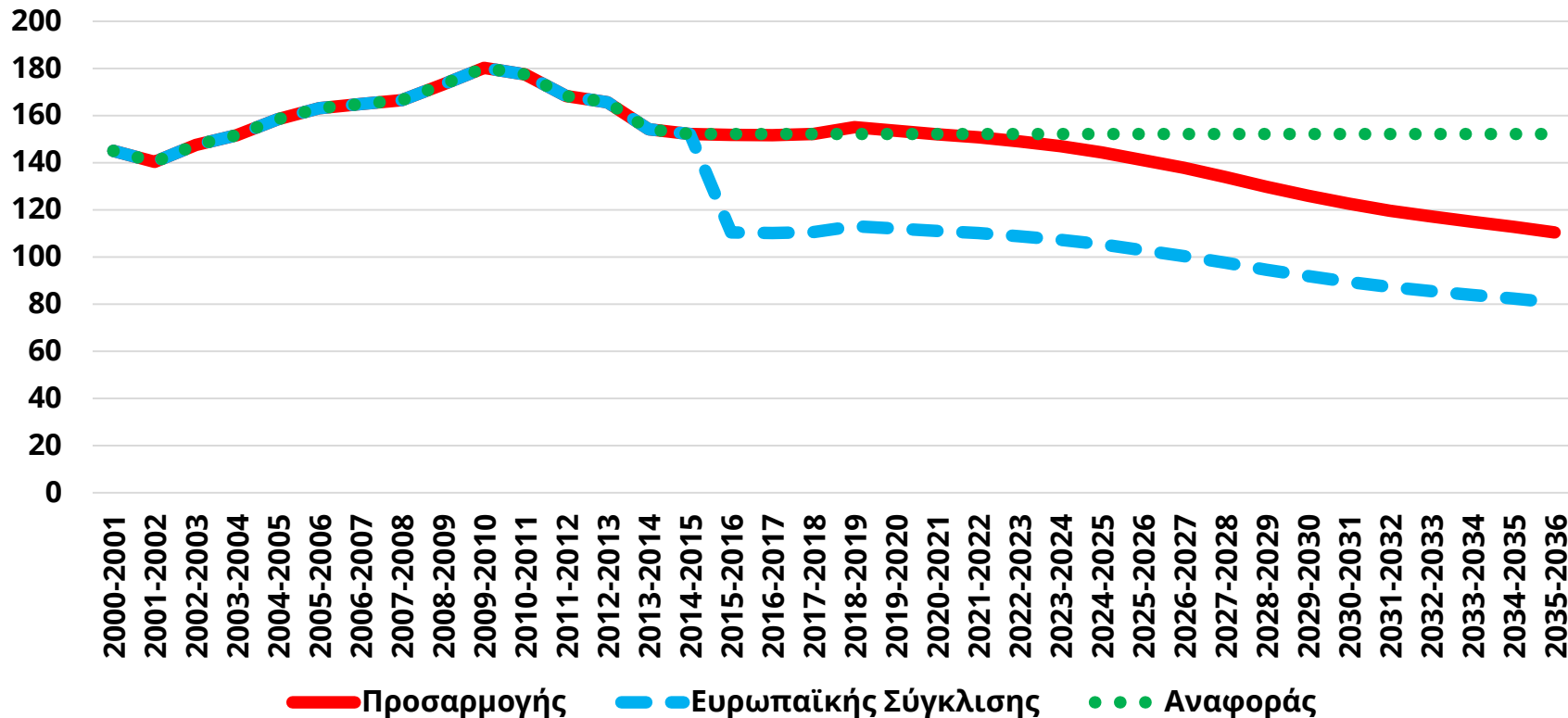

Ο συνολικός αριθμός των σχολικών μονάδων ενδέχεται να μειωθεί έως τις 10,7 χιλ. το 2035 από 15,5 χιλ. 2008 (πτώση κατά 30,8% ή 4,8 χιλ. μονάδες)

Πτώση διδασκόντων το 2035 έναντι του 2009 κατά 38,7% στο σενάριο προσαρμογής, κατά 55,2% στο σενάριο σύγκλισης

Σύνολο διδασκόντων ανά σενάριο (2000-2035)

Στο σενάριο της προσαρμογής οι διδάσκοντες από 180,3 χιλ. το 2009 περιορίζονται στους 110,5 χιλ. το 2035

Στο σενάριο της Ευρωπαϊκής σύγκλισης από τους 180,3 χιλ. το 2009 στους 80,7 χιλ. το 2035

Προτάσεις πολιτικής

- Ανάδειξη της αντιμετώπισης της υπογεννητικότητας ως κορυφαίας εθνικής προτεραιότητας και διαμόρφωση μιας μακροπρόθεσμης στρατηγικής με στόχο την πολύπλευρη στήριξη της οικογένειας
- Βελτίωση της διαχείρισης του εκπαιδευτικού προσωπικού, του δικτύου σχολικών υποδομών και του σχολικού προγράμματος
- Αναδιάρθρωση της ανώτατης εκπαίδευσης και διαμόρφωση μακροπρόθεσμης στρατηγικής και προετοιμασία για την επερχόμενη μείωση του αριθμού ημεδαπών φοιτητών
- Διαμόρφωση μιας μακροπρόθεσμης εθνικής στρατηγικής για την εκπαίδευση με συγκεκριμένους στόχους και προσανατολισμό στην έγκαιρη προετοιμασία και την αποτελεσματική αντιμετώπιση των δημογραφικών επιπτώσεων και του επερχόμενου σοκ της συρρίκνωσης του εκπαιδευτικού συστήματος, με συμμετοχή της τοπικής αυτοδιοίκησης, των κοινωνικών εταίρων και της κοινωνίας των πολιτών (π.χ. σύλλογοι γονέων) στη διαμόρφωση και την υλοποίησή της.

Ευχαριστούμε πολύ!

www.iobe.gr

twitter.com/IOBE_FEIR